

3. Medzi modernou a avantgardou

„Umenie, to je nielen móda. To je čosi nesmierne viacej... Umenie, to je predovšetkým prejav ducha.“

Jožef Kúttnik Šmálov (1939)

Ak tridsaťročie európskych (a teda i slovenských) dejín od roku 1918 do roku 1948 možno v sfére kultúry vnímať ako obdobie „moderny“, ktorá sa u nás realizovala niekoľkými (tromi, štyrmi?) generačnými autorskými vlnami, vnútorne diferencovanými individuálnymi alebo skupinovými (smerovými) modifikáciami,¹ tak potom medzivojnové obdobie, dvadsiate a tridsiate roky – na Slovensku s presahom do štyridsiatych rokov (do roku 1945, 1948?) – minulého storočia, historici umenia (i slovesného) z hľadiska jeho vývinových tendencií charakterizujú ako obdobie medzi *modernou a avantgardou*. Prítom vágny pojem moderna chápu jednak vo význame slohovo-estetickom, kde sa zdôrazňuje rozdiel či priamo protiklad medzi „klasickým“ a „moderným“ štýlom, a jednak v širokom zmysle životného pocitu európskeho človeka vôbec, ktorý z vývinovo-historického hľadiska vstupuje do „moderného“ dvadsiateho storočia. Pojem avantgarda potom predstavuje osobitnú, spravidla skupinovo programovú podobu modernosti.²

Podľa Paula Johnsona, autora fascinujúcej eseje o dejinách 20. storočia, „predstava, že spisovatelia Proust a Joyce ‚zničili‘ 19. storočie, podobne ako Einstein a Freud, nie je až taká fantastická, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať“.³ Paralelu či významovú príbuznosť vidí Johnson

¹ ŠMATLÁK, S.: Dejiny slovenskej literatúry II. Bratislava 2001, s. 285. Ambiciózne Dejiny slovenskej literatúry od stredoveku po súčasnosť od literárneho historika Stanislava Šmatláka v prvom vydaní roku 1988 priniesli ideologicky skresľujúci pohľad na prvú polovicu 20. storočia a čiastočne nereparovateľný pohľad na druhú polovicu 20. storočia. V ďalších vydaniach (v rokoch 1997 a 1999) autor svoje názory na prvé obdobie korigoval a od spracovania druhého obdobia upustil.

² Tamže, s. 283, 315.

³ JOHNSON, P.: Dějiny dvadsátého století. Praha 1991, s. 16.